

КРИМІНАЛЬНО-ПРОЦЕСУАЛЬНІ ЗАСОБИ ВИРІШЕННЯ ЗАЯВ ТА ПОВІДОМЛЕНЬ ГРОМАДЯН ПРО КРИМІНАЛЬНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ

І.В. Сервецький

доктор юридичних наук, доцент

професор кафедри спеціальної техніки

та оперативно-розшукового документування

Національної академії внутрішніх справ

Постановка проблеми. Захист прав і свободи людини здійснюється за допомогою конституційних заходів, що є нормами прямої дії [1]. Кримінальний процес передбачає механізм реалізації цих прав і свобод громадян [2] на стадії подачі заяви та повідомлення про кримінальні правопорушення. Порядок прийняття заяв та повідомлень про кримінальні правопорушення, має бути передбачений нормами Кримінального процесуального кодексу. На наш погляд, ця самостійна стадія кримінального процесу повинна починатися з моменту звернення громадянина в будь-якій формі до будь-кого, чи будь-якого правоохоронного органу, державної установи про факт учинення стосовно нього або його близьких, чи сторонніх осіб кримінального правопорушення, чи кримінального проступку.

На жаль, подання заяви чи повідомлення після самостійного виявлення слідчим, прокурором з будь-якого джерела обставин, що можуть свідчити про вчинення кримінального правопорушення, не є самостійною стадією кримінального процесу [2], а тому вона не врегульована нормами процесуального законодавства.

Процес подання заяви, її перевірка та прийняття рішення регулюється наказами та інструкціями МВС України [3]. Водночас до початку кримінального провадження здійснюється низка організаційно-тактичних, оперативно-розшукових заходів реагування на заяви та повідомлення про кримінальні правопорушення [4], для з'ясування всіх обставин учиненого правопорушення.

Такі невідкладні слідчо-оперативні заходи здійснюються протягом 24 годин. Як правило, порушуються, у зв'язку з відсутністю інформації, якої недостатньо для прийняття рішення, зазвичай, членами слідчо-оперативної групи, уповноваженими та службовими особами [5]. На наш погляд, на цій стадії перевірки наявності чи відсутності складу злочину допускається найбільше порушень законності, необґрунтованого кримінального переслідування або необґрунтованого винесення висновків за матеріалами перевірки заяв та повідомлень про кримінальні правопорушення чи кримінальні проступки. Незважаючи на такі протиріччя, дії працівників органів внутрішніх справ, уповноважених осіб, на наш погляд, мають відповідати нормам чинного законодавства.

Актуальними є питання усунення протиріч, що мають місце в новому Кримінальному процесуальному кодексі України.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблемами вдосконалення чинного КПК України займаються такі науковці та практичні працівники правоохоронних органів, а саме: Р.Г. Андреев, О. Баганець, О.М. Бандурка, Є.П. Блажівський, В.Г. Гончаренко, Р.С. Кацавця, В.В. Коваленко, А.В. Молдаван, В.Н. Назарова, В.Т. Нор, П.П. Підюков, Д.П. Письменний, В.Я. Тацій, Л.Д. Удалова, В.І. Шақун, М.Є. Шумило, О.Г. Яновська та інші.

Мета дослідження полягає в установленні всіх наявних можливостей громадян реалізувати своє конституційне право на захист прав і свобод людини, порушених унаслідок учинення щодо них кримінальних правопорушень, через унесення змін та доповнень до КПК України.

Основні результати дослідження. З прийняттям нового КПК України, теоретично в громадян мало б з'явитися більше можливості реалізувати своє конституційне право на захист прав і свобод, порушених унаслідок вчинення стосовно них кримінального правопорушення [2].

Прийняття заяв і повідомлень про вчинені кримінальні правопорушення та інші події, незалежно від місця й часу їх учинення, повноти отриманих даних, особистості заявника, здійснюється негайно тим органом внутрішніх справ, до якого надійшло звернення чи повідомлення, або самостійне виявлення слідчим або іншою службовою особою органу внутрішніх справ з будь-якого джерела обставин, що можуть свідчити про вчинення кримінального правопорушення [3].

У такому разі заявником є фізична або юридична особа, яка звернулася із заявою або повідомленням про кримінальне правопорушення до органу державної влади, уповноваженого розпочати досудове розслідування, і не є потерпілим. Слідчий, уповноважена чи службова особа зобов'язана прийняти та зареєструвати заяву й повідомлення про кримінальне правопорушення [2].

Джерелами інформації про вчинення кримінальних правопорушень є:

- повідомлення фізичних або юридичних осіб та самостійно виявлені слідчим або іншою службовою особою органів внутрішніх справ з будь-якого джерела обставини кримінальних правопорушень;
- повідомлення представників влади, громадськості або окремих громадян, які затримали підозрювану особу на місці вчинення кримінального правопорушення;
- повідомлення, про вчинення кримінального правопорушення, опубліковані в засобах масової інформації;
- інформація, що надійшла засобами телефонного зв'язку, телеграфом або іншими засобами зв'язку, про вчинення кримінального правопорушення;
- повідомлення працівників медичних установ про звернення за медичною допомогою осіб з тілесними ушкодженнями, отриманими внаслідок учинення стосовно них кримінальних правопорушень [3].

Повідомлення про вчинення кримінального правопорушення може бути здійснено такими особами:

- потерпілими та їх представниками;
- заявником, який не є потерпілим;
- представником органів влади та управління;

- представниками міністерств, відомств інших організацій та установ;
- особами, які вчинили злочин, та їх представники.

Форми подачі заяв та повідомлень про кримінальні правопорушення можуть бути як гласними, так і негласними:

Гласна форма звернення громадян до правоохоронних органів може бути здійснена:

- телефоном;
- мобільним телефоном;
- СМС повідомленням;
- ММС повідомленням;
- скайпом;
- електронною поштою.

Негласна форма передається оперативним працівникам у будь-якому вигляді.

Форми подачі заяв та повідомлень про кримінальні правопорушення та кримінальні проступки у вигляді:

- письма на папері;
- малюнків;
- зображень;
- звуків на магнітних носіях;
- письмових знаків, виконаних на папері;
- звуків на лазерних носіях;
- електронних систем, що можуть містити факт чи обставини вчинення

відносно них кримінального правопорушення та інші спеціально створені формули, знаки, шрифти, комбінації, коди.

Факт подачі заяви громадянином до правоохоронних органів про вчинення кримінального правопорушення може бути здійснено в усній та письмовій формах.

Усна заява до правоохоронного органу або до будь-якого працівника правоохоронного органу, який зобов'язаний негайно відреагувати на усну заяву громадянина про вчинений факт кримінального правопорушення та негайно здійснити низку заходів.

При особистому зверненні заявника до органу внутрішніх справ, що обслуговує обласні центри та інші міста з територіальним поділом, крім спеціальних підрозділів боротьби з організованою злочинністю, із заявою чи повідомленням про вчинене кримінальне правопорушення та інші події цілодобово оформляються протоколи усних заяв оперативним черговим або іншою службовою особою в кімнаті для приймання громадян і відразу реєструються в журналі єдиного обліку заяв і повідомлень про вчинені кримінальні правопорушення та інші події [3].

Інформацію, що надійшла до чергової частини міськрайліноргану про вчинене кримінальне правопорушення та іншу подію на території обслуговування іншого органу внутрішніх справ, оперативний черговий реєструє до журналу єдиного обліку (ЄО), вживає необхідних заходів щодо запобігання або припинення кримінального правопорушення, невідкладно інформує про

вчинену подію той орган, на території оперативного обслуговування якого мала місце подія [3].

При особистому зверненні за межами дислокації органу внутрішніх справ слідчий або інша службова особа органу внутрішніх справ на території України незалежно від посади, яку займає, місцезнаходження й часу, у разі звернення до нього громадян або службових осіб із заявою про вчинене кримінальне правопорушення або в разі безпосереднього виявлення такого, зобов'язаний ужити заходів щодо його припинення, надання допомоги особам, які її потребують, установлення й затримання осіб, які вчинили кримінальне правопорушення, охорони місця події і негайно повідомити про це в найближчий підрозділ міліції [3].

При зверненні до службових осіб підрозділів (управлінь, відділів) Державтоінспекції, пунктів централізованого спостереження підрозділів Державної служби охорони, ізоляторів тимчасового тримання, спецприймальників для тримання осіб, підданих адміністративному арешту, приймальників-розподільників для дітей інформацію про вчинене кримінальне правопорушення негайно передають до чергових частин органів внутрішніх справ, про що в облікових документах робляться відмітки [3].

Усні заяви заносяться до протоколу усної заяви (повідомлення) про кримінальні правопорушення, що підписують заявник та посадова особа, яка прийняла заяву [3].

При зверненні за телефоном та в інший спосіб, зазначений вище, отримані оператором телефонної лінії «102» негайно передаються до відповідного міськрайліноргану, про що ним робиться відмітка в робочому зошиті [3].

Повідомлення про вчинене кримінальне правопорушення або іншу подію, отримане оператором телефонної лінії «102» органу внутрішніх справ, що обслуговує місто з територіальним поділом, негайно передається до чергової частини міськрайліноргану, на території обслуговування якого мала місце подія.

У такому разі при надходженні заяви, повідомлення поштою або іншими засобами зв'язку заявник не попереджається про кримінальну відповідальність, а попереджається в процесі кримінального провадження.

Заява чи повідомлення про кримінальне правопорушення вважаються поданими з моменту попередження особи про кримінальну відповідальність (за виключенням випадків, коли таке попередження неможливо зробити з об'єктивних причин: надходження заяви, повідомлення поштою, іншим засобом зв'язку, непритомний стан заявника, відрядження тощо) [3].

Повідомлення представників органів державної влади та органів місцевого самоврядування, громадських організацій або окремих громадян, які затримали підозрювану особу на місці вчинення кримінального правопорушення, можуть бути усними або письмовими та відповідати ст. 207 КПК України [3].

Письмова заява передається безпосередньо особою, стосовно якої учинено кримінальне правопорушення, заявником (передбачено ст. 60 КПК

України) – звернення до правоохоронного органу та до будь-якого працівника органу внутрішніх справ.

Особа, яка подає письмову заяву чи повідомляє про кримінальне правопорушення, під розпис попереджається про кримінальну відповідальність за завідомо неправдиве повідомлення про вчинене кримінальне правопорушення, передбачене ст. 383 КК України [4].

У випадку, якщо особа звертається до органів державної влади, місцевого самоврядування, об'єднань громадян, підприємств, установ, організацій незалежно від форм власності, засобів масової інформації, посадових осіб відповідно до їх функціональних обов'язків із зауваженнями, скаргами та пропозиціями, що стосуються їх статутної діяльності, заявою або клопотанням щодо реалізації своїх соціально-економічних, політичних та особистих прав і законних інтересів та скаргою про їх порушення. Військовослужбовці, працівники органів внутрішніх справ і державної безпеки, а також особи рядового і начальницького складу Державної кримінально-виконавчої служби України мають право подавати звернення, які не стосуються їх службової діяльності, її письмова заява реєструється і передається для виконання [5].

Керівник органів внутрішніх справ накладає резолюцію в якій повинно бути зазначено прізвища та ініціалів, зміст резолюції, термін виконання, особистий підпис та дата [6].

Самостійне виявлення кримінального правопорушення слідчим чи прокурором, означає, що будь-який працівник правоохоронного органу шляхом візуального спостереження може встановити факт кримінального правопорушення та діяти відповідно до норм КПК України [2].

Уповноважена та службова особа, яка здійснює оперативно-розшукові заходи з виявлення, припинення кримінальних правопорушень шляхом проведення гласних і негласних оперативно-розшукових заходів зобов'язана діяти відповідно до інструкції [7].

Усі заяви та повідомлення про кримінальні правопорушення реєструються цілодобово в чергових частинах органів внутрішніх справ оперативними черговими відразу після їх надходження та вносяться до ЄО, а також до інформаційної підсистеми «ФАКТ» Інтегрованої інформаційно-пошукової системи органів внутрішніх справ [3].

Письмові заяви про вчинені кримінальні правопорушення та інші події, подані до міськрайлінорганів внутрішніх справ безпосередньо заявником, або повідомлення, що надійшли телефонним зв'язком, реєструються в черговій частині в ЄО та негайно надаються керівникові органу досудового розслідування, про що інформується начальник територіального органу внутрішніх справ [3].

Якщо заява чи повідомлення про вчинене кримінальне правопорушення надійшла до міськрайліноргану внутрішніх справ при особистому зверненні заявника, то водночас з його реєстрацією в ЄО черговій частині органу внутрішніх справ оперативний черговий оформляє талон-повідомлення (додаток 5 до цієї Інструкції) і видає його заявнику [3].

Талон-повідомлення оформляється й видається заявнику також при його особистому зверненні за межами дислокації органу внутрішніх справ слідчими, які входять до основної та додаткової слідчо-оперативної групи, старшими дільничними (дільничними) інспекторами міліції, працівниками оперативних підрозділів [3].

Заяви та повідомлення про вчинені кримінальні правопорушення й інші події, що надійшли до відділу документального забезпечення органу внутрішніх справ поштою, телеграфом, факсимільним зв'язком або іншим видом зв'язку, реєструються за встановленими правилами діловодства. Про них негайно доповідається начальникові органу внутрішніх справ або особі, яка виконує його обов'язки. Начальник органу внутрішніх справ або особа, яка виконує його обов'язки, дає письмові вказівки щодо негайного внесення до ЄО заяв і повідомлень про вчинені кримінальні правопорушення та інші події, скеровує їх для розгляду, згідно з вимогами КПК України, до органу досудового розслідування [3].

Про заяви та повідомлення, в яких указується на обставини, що можуть свідчити про вчинення кримінального правопорушення, які надійшли до апаратів МВС, ГУБОЗ, ГУМВС, УМВС, територіальних підрозділів боротьби з організованою злочинністю після їх реєстрації в журналі вхідної кореспонденції працівниками підрозділів документального забезпечення, негайно доповідає керівництву МВС (ГУБОЗ), ГУМВС, УМВС (територіальних підрозділів БОЗ), після чого такі заяви й повідомлення передаються до чергової частини (МВС, ГУБОЗ, ГУМВС, УМВС, територіальних підрозділів БОЗ) для реєстрації в ЄО [3].

Оперативний черговий МВС (ГУБОЗ) ГУМВС, УМВС (територіальних підрозділів БОЗ) після реєстрації заяви чи повідомлення про вчинені кримінальні правопорушення в ЄО негайно передає їх під розпис працівнику підрозділу визначеного відповідальним за їх розгляд для направлення до відповідного слідчого органу, уповноваженого здійснювати досудове розслідування, згідно зі ст. 216 КПК України, або до територіального органу досудового розслідування, під юрисдикцією якого знаходиться місце вчинення кримінального правопорушення, для організації здійснення досудового розслідування, відповідно до п. 1 ст. 218 КПК України [3].

Оперативний черговий, отримавши заяву чи повідомлення про вчинене кримінальне правопорушення та іншу подію від слідчого або іншої службової особи, зобов'язаний ужити всіх можливих заходів щодо запобігання кримінальному правопорушенню або припинити його, організувати невідкладні дії щодо встановлення події кримінального правопорушення та особи, яка його вчинила, у короткий термін. А у невідкладних випадках, якщо це необхідно, – здійснити огляд місця події до внесення відомостей та внести Єдиного реєстру досудових розслідувань (ЄРДР) найбільш повну та об'єктивну інформацію ст. 214 КПК України з метою виявлення та фіксації відомостей щодо обставин учинення кримінального правопорушення або кримінального проступку, а саме:

Основними завданнями органів внутрішніх справ щодо реагування на повідомлення про кримінальні правопорушення та надзвичайні події є:

– негайне реагування на всі кримінальні правопорушення та надзвичайні події, направлення на місця подій сил і засобів, необхідних для захисту порушених конституційних прав громадян;

– підтримання постійної готовності сил і засобів органів внутрішніх справ до оперативного реагування;

– оперативне інформування чергових частин вищого органу внутрішніх справ (ОВС) про отримані повідомлення;

– забезпечення особистої безпеки громадян, захисту їх прав, свобод і законних інтересів, попередження чи припинення правопорушень, виявлення та затримання осіб, які їх учинили, усунення негативних наслідків правопорушень та надзвичайних подій;

– орієнтування всіх видів нарядів про вчинення кримінальних правопорушень та інших правопорушень, прикмет осіб, які їх учинили, об'єктів посягань;

– організація взаємодії з іншими органами й підрозділами внутрішніх справ, іншими органами виконавчої влади під час реагування на кримінальні правопорушення, інші правопорушення та події;

– забезпечення особистої безпеки працівників міліції, організація їх навчання діям у типових та екстремальних ситуаціях [8].

Посилений варіант оперативно-службової (далі-посилений варіант діяльності) – для військовослужбовців внутрішніх військ – бойової служби – це комплекс організаційно-правових, профілактичних, оперативних та інших заходів, пов'язаних з особливим режимом виконання оперативно-службових завдань і залученням значної кількості працівників та військовослужбовців системи МВС України, з метою швидкої стабілізації оперативної обстановки, якщо наявними силами й засобами, які безпосередньо залучені до охорони громадського порядку, у повсякденному режимі несення служби їх виконати неможливо [9] та здійснити низку невідкладних заходів, а саме:

Уточнити:

– місце, час та обставини вчинення злочину;

– кількість підозрюваних, їх прикмети, установчі дані (якщо відомі); які сліди могли залишитися на одязі та тілі підозрюваних; наявність у них зброї, транспорту (належність, кількість, марка, номер); місцеперебування в даний час, якщо зникли;

– шляхи можливого відходу або місце переховування;

– установчі дані вбитого (якщо відомі);

– чи викрадено щось підозрюваними, прикмети викраденого;

– установчі дані та місцезнаходження заявника.

Попередити заявника про необхідність збереження обстановки та слідів злочину.

Зареєструвати повідомлення.

Про прикмети підозрюваних, напрям їх руху та транспорт, який вони використовували, прикмети викраденого орієнтувати:

– усі види нарядів;

– дільничних інспекторів міліції;

- чергових сусідніх ОВС (територіальних та транспортних);
- диспетчерів вокзалів (залізничних, річкових, морських, автобусних, аеропортів, таксопarksів, швидкої медичної допомоги);
- заклади охорони здоров'я (якщо є дані, що підозрюваний дістав травму).

Направити для затримання підозрюваних та охорони місця події найближчий наряд, екіпаж автопатруля, дільничного інспектора міліції, а в сільській місцевості до прибуття міліції користуватися допомогою працівників органів місцевого самоврядування, керівників господарств.

Перекрити можливі шляхи відходу підозрюваних (вокзали, аеропорти, зупинки громадського транспорту, шляхи з населеного пункту) та місця їх можливої появи, організувати переслідування.

Доповісти про подію:

- начальникові ОВС або його заступникові;
- відповідальному від керівництва ОВС;
- начальникові або заступникові начальника підрозділу БОЗ (якщо є дані, що злочин учинено організованою злочинною групою (ОЗГ);
- черговому ОВС вищого рівня.

Повідомити черговому прокуратури.

Направити на місце події слідчо-оперативну групу в складі:

- слідчого;
- оперуповноваженого карного розшуку;
- оперуповноваженого служби КМСД, якщо є дані, що злочин вчинено дітьми;

- експерта-криміналіста;
- судово-медичного експерта;
- кінолога зі службово-розшуковим собакою.

За наявності на місці події інших потерпілих викликати швидку медичну допомогу.

Організувати показ очевидцям злочину фотоальбомів і відеотек осіб, які перебувають на обліку в ОВС.

За необхідності, за рішенням начальника ОВС, увести в дію один з оперативних планів:

«Перехоплення» (коли підозрювані зникли на автомобілотранспорті та відомі прикмети транспорту);

«Сирена» (за наявності даних про осіб чи прикмети озброєних підозрюваних);

«Грім» (коли встановлено місцезнаходження озброєних підозрюваних).

Надалі діяти за розпорядженнями штабу з керування операцією та згідно з цими планами.

Направити до чергової частини вищого рівня детальну інформацію про вбивство, вжиті заходи та їх результати [10].

З метою залучення всіх підрозділів міліції до реагування на протиправні правопорушення та розкрити злочини по гарячих слідах запровадити систему зв'язку та налагодити співпрацю з черговими на вокзалах (станціях), диспет-

черськими службами швидкої медичної допомоги, міського пасажирського транспорту, таксі, електричних мереж, газового господарства, аварійних служб, житлово-експлуатаційних організацій для отримання від них необхідної оперативної інформації [11] та залучити патруль постових підрозділів, що зобов'язані:

а) при зверненні громадян із заявами та повідомленнями про підготовку до вчинення або про вчинені злочини встановити й записати прізвище, ім'я та по батькові заявників, їх адреси, час надходження повідомлення, конкретне місце вчинення злочину, ким і проти кого він учинений або готується та інші дані, що мають важливі значення для розкриття злочину;

б) при одержанні повідомлень про підготовку злочину, доповідати черговому й ужити заходів до його запобігання;

в) при одержанні повідомлень про злочин, що готується, або про вчинений злочин, терміново доповісти про це черговому, прибути до місця події, ужити заходів щодо виявлення й затримання осіб, які вчинили злочин, надати допомогу потерпілим, установити свідків (очевидців) і до прибуття слідчо-оперативної групи забезпечити охорону місця пригоди, недоторканість обстановки, слідів, знарядь злочинів та інших речових доказів;

г) при виявленні в районі маршруту (поста) слідів або предметів, які можуть бути доказом вчинення злочину, вжити заходів для їх зберігання й доповісти про це черговому;

д) при одержанні інформації про злочинців, які перебувають у розшуку, і тих, що пропали безвісти, та прикмети осіб, які розшукуються, виявляти їх шляхом особистого пошуку в районі маршруту патрулювання (поста), при цьому звертати особливу увагу на місце масового скупчення громадян;

е) з прибуттям на місце події слідчо-оперативної групи діяти відповідно до вказівок її керівника, про що доповісти черговому;

є) при надходженні повідомлення про факти збуту фальшивих грошей терміново вживати заходів щодо затримання особи, яка займається цим, виявити свідків і доповісти про це черговому [12].

При надходженні до органу внутрішніх справ заяви або повідомлення про вчинене кримінальне правопорушення оперативний черговий територіального органу внутрішніх справ (оперативний черговий) зобов'язаний негайно надати її начальнику слідчого підрозділу, який визначає слідчого, що здійснюватиме досудове розслідування, а також поінформувати начальника територіального органу внутрішніх справ.

Слідчий невідкладно, але не пізніше 24 годин, зобов'язаний внести відомості про кримінальне правопорушення за заявою або повідомленням до Єдиного реєстру досудових розслідувань ЄРДР [13].

Начальник територіального органу внутрішніх справ організовує своєчасне направлення на місце події слідчо-оперативної групи (СОГ) у повному складі.

СОГ створюються при чергових частинах територіальних органів внутрішніх справ. Склад цих груп формується з працівників органів внутрішніх справ відповідно до графіку чергування, затвердженого начальником терито-

ріального органу внутрішніх справ та погодженого з начальником слідчого підрозділу.

До СОГ в обов'язковому порядку входять слідчий (старший СОГ), співробітник оперативного підрозділу та спеціаліст-криміналіст.

Завданням СОГ є виявлення, фіксація, кваліфіковане вилучення та пакування слідів кримінального правопорушення, речових доказів, установлення свідків та потерпілих, з'ясування обставин кримінального правопорушення, що мають значення для всебічного, повного й неупередженого їх дослідження та встановлення осіб, причетних до його вчинення.

Після прибуття на місце події члени СОГ з'ясовують обставини вчинення кримінального правопорушення, установлюють свідків, прикмети осіб, які вчинили кримінальне правопорушення та ймовірні шляхи їх відходу. За необхідності вживають заходів для переслідування транспортних засобів, якими завладіли особи, що вчинили кримінальне правопорушення, або тих, що використовувалися при його вчиненні; беруть участь у розшуку та затриманні осіб, які підозрюються в учиненні цих кримінальних правопорушень.

Слідчий керує діями членів СОГ та несе персональну відповідальність за якість проведення огляду місця події.

Разом з членами групи, залученими спеціалістами, запрошеними потерпілим, свідками та іншими учасниками кримінального провадження проводить огляд місця події, під час якого в установленому КПК України порядку фіксує відомості щодо обставин учинення кримінального правопорушення, вилучає речі й документи, що важливі для кримінального провадження, та речі, вилучені з обігу, у тому числі матеріальні об'єкти, придатні для з'ясування обставин, що підлягають доказуванню. Забезпечує їх належне зберігання для подальшого направлення для проведення експертного дослідження.

Має право заборонити будь-якій особі залишати місце огляду до його закінчення та вчинювати будь-які дії, що заважають проведенню огляду.

За наявності підстав інформує оперативного чергового про залучення додаткових сил і засобів для документування всіх обставин учиненого кримінального правопорушення [14].

Співробітник оперативного підрозділу:

– здійснює поквартирний чи подвірний обхід з метою виявлення свідків учиненого кримінального правопорушення, збирання відомостей, що можуть бути використані як докази;

– установлює час, місце й обставини вчинення кримінального правопорушення; кількість причетних до його вчинення осіб, їх прикмети; наявність у них зброї, транспортних засобів, слідів на одязі чи тілі, що могли залишитися через опір потерпілих або під час подолання перешкод; індивідуальні ознаки викрадених речей; напрямок, у якому вони зникли; інші відомості, необхідні для встановлення осіб, які вчинили кримінальне правопорушення;

– негайно інформує слідчого про одержані дані щодо обставин вчинення кримінального правопорушення та причетних до нього осіб, для їх подальшої фіксації шляхом проведення слідчих (розшукових) та негласних слідчих (розшукових) дій;

– виконує письмові доручення слідчого щодо проведення слідчих (розшукових) та негласних слідчих (розшукових) дій. Під час їх виконання користується повноваженнями слідчого.

Під час ведення оперативним підрозділом оперативно-розшукової справи (ОРС) щодо осіб, стосовно яких є дані про участь у підготовці до вчинення злочину, підслідного слідчим органів внутрішніх справ, начальник оперативного підрозділу звертається до начальника слідчого підрозділу про закріплення за цією ОРС слідчого для забезпечення методичного супроводження її реалізації та надання практичної допомоги оперативному підрозділу.

Начальник оперативного підрозділу з дотриманням режиму таємності надає слідчому необхідні матеріали ОРС для вивчення та надання за потреби рекомендацій щодо фіксації додаткових фактичних даних про протиправні діяння окремих осіб та груп, які засвідчують наявність у їх діях ознак злочину.

У подальшому матеріали ОРС розглядаються під час оперативної наради за участі начальників оперативного, слідчого підрозділів та працівників, які брали участь у їх підготовці, для визначення повноти зібраних матеріалів та наявності підстав для реєстрації в ЄРДР [13].

Одночасно розробляється план заходів з реалізації матеріалів ОРС, що затверджується начальниками слідчого та оперативного підрозділів.

У разі встановлення під час проведення оперативно-розшукових заходів фактичних даних, що свідчать про ознаки злочину в діяннях окремих осіб та груп, але якщо їх припинення може негативно вплинути на результати кримінального провадження, начальник оперативного підрозділу інформує про це начальника слідчого підрозділу, і лише після закінчення їх проведення матеріали ОРС виносяться на розгляд оперативної наради для розроблення спільних заходів щодо реалізації.

Для швидкого та повного розслідування тяжких, особливо тяжких злочинів, а також кримінальних правопорушень, що викликали значний суспільний резонанс, утворюються СОГ.

Утворення СОГ здійснюється за наказом начальника територіального органу внутрішніх справ, погодженого з начальником слідчого підрозділу. При цьому керівником СОГ є слідчий, який визначений начальником слідчого підрозділу здійснювати досудове розслідування кримінального правопорушення.

До складу СОГ, як правило, входять співробітники, які брали участь в огляді місця події. У разі потреби залучаються дільничні інспектори міліції, на території обслуговування яких учинено кримінальне правопорушення, співробітники інших органів та підрозділів внутрішніх справ.

Забороняється здійснювати заміну оперативних працівників, що включені до складу слідчо-оперативної групи, без узгодження зі слідчим (керівником групи) або керівником органу досудового розслідування [15].

У ст. 214 КПК України зазначено, що слідчий, прокурор невідкладно, але не пізніше 24 годин після подання заяви, повідомлення про вчинене кримінальне правопорушення або після самостійного виявлення ним з будь-якого джерела обставин, що можуть свідчити про вчинення кримінального право-

порушення, зобов'язаний унести відповідні відомості до ЄРДР та розпочати розслідування [13]

Висновки. Таким чином, на наш погляд, кримінальне провадження повинно починатися з моменту подачі заяв, повідомлень про кримінальні правопорушення.

Водночас у ч.3 ст. 214 КПК України зазначено, що здійснення досудового розслідування до внесення відомостей до реєстру або без такого внесення не допускається й тягне за собою відповідальність, установлену законом [2].

Після внесення відомостей до ЄРДР починається досудове розслідування. При цьому потрібно пам'ятати, що відмова в прийнятті й реєстрації заяви або повідомлення не допускається ч. 4 ст. 214 КПК України. Після реєстрації слідчий та інші уповноважені особи проводять строго регламентовані кодексом слідчі (розшукові), негласні слідчі (розшукові), а також інші процесуальні дії.

Існує єдина електронна форма щодо форми внесення до ЄРДР. Водночас законодавець не передбачив введення дублікатів письмових реєстраційних документів на випадок учинення надзвичайних ситуацій: землетрусів, вимкнення електрики тощо. ЄРДР може не працювати протягом тривалого часу. На цей випадок законодавець мав би передбачити введення реєстраційних документів початку досудового розслідування (дублікати), до яких уносяться такі ж відомості, передбачені ч. 5 ст. 214 КПК України [2].

Це дало б можливість забезпечити звернення із заявами, повідомленнями громадян про злочини в будь-яких ситуаціях, а правоохоронним органам невідкладно діяти в будь-якій надзвичайних ситуаціях, що мають місце в нашому житті.

Початок досудового розслідування регламентується ст. 214 КПК України. У ч. 2 цієї статті зазначено, що досудове розслідування розпочинається з моменту внесення відомостей до ЄРДР слідчим чи прокурором.

Крім того, на органи прокуратури покладені обов'язки щодо ефективності у додержанні законності при реєстрації, вирішенні заяв і повідомлень про вчинені кримінальні правопорушення, або ті, що готуються, забезпечення достовірності обліку показників щодо стану законності та досудового розслідування [16].

У разі виявлення ознак кримінального правопорушення на морському чи річковому судні, що перебуває за межами України, досудове розслідування розпочинається негайно; відомості про нього вносяться до ЄРДР за першої можливості [13]

Підставою для внесення інформації до Єдиного реєстру є рішення слідчого або прокурора, що ухвалюється в результаті отримання заяви, повідомлення про вчинення кримінального правопорушення або після самостійного виявлення ким-небудь з них з будь-якого джерела обставин, які можуть свідчити про вчинення кримінального правопорушення. Такий припис міститься в частині першій ст. 214 КПК України [2].

У ч. 6 ст. 214 КПК України зазначено, що слідчий негайно в письмовій формі повідомляє прокурору про початок досудового розслідування, підставу початку досудового розслідування та інші відомості, передбачені ч. 5 цієї статті.

Якщо ж відомості про кримінальне правопорушення до ЄРДР унесені прокурором, він зобов'язаний невідкладно, але не пізніше наступного дня, з дотриманням правил підслідності передати наявні в нього матеріали до органу досудового розслідування та доручити проведення досудового розслідування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конституція України. — [Електронний ресурс]: Закон від 28.червня. 1996 р. № 254 к/96-ВР – Режим доступу: обмежений.
2. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України, у зв'язку з прийняттям Кримінального процесуального кодексу України: Закон України станом на 19 листоп. 2012 р.
3. Інструкція про порядок ведення єдиного обліку в органах і підрозділах внутрішніх справ України заяв і повідомлень про вчинені кримінальні правопорушення та інші події: Наказ МВС України від 19 листопада 2012 р. №1050.
4. Кримінальний кодекс України: Закон України від 5 квіт. 2001 р. № 2341–III // Відомості Верховної Ради України. – № 25-26. – Ст.131.
5. Про звернення громадян: Закон України / Відомості Верховної Ради України. 1996, № 47, ст.256.
6. Про затвердження Інструкції з організації контролю за виконанням документів у системі МВС України: Наказ МВС України, від 23 квітня 2012 року, № 350.
7. Про затвердження Інструкції про організації проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні: Наказ МВС України, від 16 листопада 2012 р. № 114/1042/516/1199/ 936/1687/5.
8. Про організації реагування на повідомлення про кримінальні правопорушення, інші правопорушення, надзвичайні ситуації та інші події, та забезпечення оперативного інформування в органах і підрозділах внутрішніх справ України: Наказ МВС України, від 22 жовтня 2012 р. № 940.
9. Про затвердження інструкції про порядок переведення органів і підрозділів системи Міністерства внутрішніх справ України на посилений варіант оперативно-службової діяльності: Наказ МВС України, від 03 груд. 2012 р. № 1111.
10. Про організації діяльності чергових частин органів і підрозділів внутрішніх справ України, направленої на захист інтересів суспільства і держави від протиправних посягань: Наказ МВС України, від 20 серп. 2009, № 181.
11. Про заходи щодо вдосконалення системи комплексного використання сил і засобів в охороні громадського порядку: Наказ МВС України, 30 верес. 2008, № 505.
12. Про затвердження Статуту патрульно-постової служби міліції України: Наказ МВС України, від 6 верес. 1994 р. за № 404.
13. Про Єдиний реєстр досудових: Наказ Генерального прокурора України, від 17 серп. 2012 р. № 69
14. Про організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами внутрішніх справ у попередженні, виявленні та розслідуванні кримінальних правопорушень: Наказ МВС України, від 14 серп. 2012 року, № 700.
15. Про організації діяльності органів досудового розслідування: Наказ МВС України, від 09 серп. 2012 р., № 686.
16. Про організації діяльності прокурорів у кримінальному провадженні: Наказ Генерального прокурора України із змінами, внесеними наказом Генерального прокурора України, від 26 липня 2013 року, № 4гн-1.

Сервецький І.В. Кримінально-процесуальні засоби вирішення заяв та повідомлень громадян про кримінальні правопорушення

У статті проаналізовано проблеми вирішення заяв та повідомлень громадян про кримінальні правопорушення в умовах нового Кримінального процесуального кодексу України. Розглянуто теоретико-прикладні проблеми порядку вирішення заяв та повідомлень про вчинені кримінальні порушення, в умовах дії нового законодавства. Проаналізовано чинний закон та нормативні акти, що регулюють порядок реагування на звернення громадян та прогалини, що містить КПК України та нормативні акти.

Ключові слова: заява, повідомлення громадян, реагування, рішення, початок кримінального провадження.

Сервецький І.В. Уголовно-процессуальные средства разрешения заявлений и сообщений граждан про уголовные правонарушения

В статье проанализированы проблемы разрешения заявлений и сообщений граждан про уголовные правонарушения в условиях нового Уголовного процессуального кодекса Украины. Рассмотрены теоретико-прикладные проблемы порядка разрешения заявлений и сообщений о совершенных уголовные нарушения, в условиях действия нового законодательства. Проанализированы действующий закон и нормативные акты, регулирующие порядок реагирования на обращения граждан и пробелы, которые содержит КПК Украины и нормативные акты.

Ключевые слова: заявление, сообщения граждан, реагирования, решение, начало уголовного производства.

Servetskiy I.V. Criminal procedure means of resolving complaints and reports of citizens about criminal offenses

The article analyzes the problems permission statements and reports of citizens about criminal offenses under the new Criminal Procedural Code of Ukraine. Considered theoretical and applied problems of the settlement of claims and reports on committed criminal offenses, in terms of the new legislation. Analyzed the current law and regulations governing the response to the complaints of citizens and gaps contains PDAs Ukraine and regulations.

Keywords: application, reports from citizens, response, solution, start criminal proceedings.

Стаття надійшла до редакції 11.04.2014.